

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GAARDEN HVAM

I NES, ROMERIKE

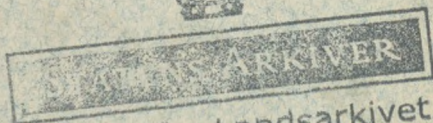
VED

S. H. FINNE-GRØNN

X

SÆRTRYK AV

AKERSHUS AMTSFORMANDSKAPSFORHANDLINGER 1913

Udgæet fra Landsarkivet
for Sjællands Bibliotek

KRISTIANIA

STEENSKE BOGTRYKKERI

1913

GAARDEN HVAM I NES, ROMERIKE

VED

S. H. FINNE-GRØNN

SÆRTRYK AV

AKERSHUS AMTSFORMANDSKAPSFORHANDLINGER 1913

KRISTIANIA

STEEN'SKE BOGTRYKKERI

1913

Gaarden Hvam i Nes paa Romerike.

Ved S. H. Finne-Grønn.

Gaardens navn, det oldnorske «hvammr» betyder: kort dal eller sækning, omgitt av høider, dog saaledes at der er aapning til én av siderne.

Første gang, Hvam er fundet nævnt, er i et pergament datert Fenstad 4de mars 1335 og nu som flere hundrede lignende norske skindbreve tilhørende den saakaldte Arnemagnæanske samling i Kjøbenhavn. Det melder om at Jon Bukk og hans hustru Gunhild solgte en treding i gaarden Straum i Vormedal til Ogmund Holtesøn og lyder bokstavret saaledes:

«Ollum monnum þeim sem þetta bref sea eda høyræ sendæ Asle Haluarsson Andress a Huamme Alfwar a Kioss q. g. ok sina. ydar gerom wer kunnict at wer varom a Fenestadum a laugar-dagen j fyrstu wiku fastu a XVI rikis wars virdulegs herra Magnusar med guðs miskun Noregs Swia ok Gota konongs er þau heldo handum saman af æini halfw Ogmundr Holta son, en af annare Jon bukkar ok Gunildar kona hans. Væitu þa bæde widar gangu at þau hafdu sælt Ogmundi þridiungen j Straumi j Warmudalum med allum þeim lunnyndum sem till hafwa leghet fra forno ok nyiw. ok hafdu þau þet j handsale sinu. ok væitu vidar ganghu at þau hafdu fyrsta pæiningh ok æfsta ok alla þer j millum firir fyr nefdan þridiungan j Straumi ok till sannynda settum wer wor insigli firir þetta bref er gort war dæighi ok are sem fyr sægir¹⁾.»

¹⁾ Det lyder i oversættelse saaledes:

«Til alle de mænd, som dette brev ser eller hører, sender Asle Halvardssøn, Andres paa Hvam og Alf paa Kjos Guds og sin hilsen. Eder gjør vi bekjendt med at vi var paa Fenstad lørdagen i den første uke av fasten i det 16de aar av vor værde-

Som det vil sees meddeler det om Hvam kun at bonden der paa gaarden dengang het Andres eller Anders, mæn da baade dette brev og de følgende desuten omhandler gaardene i Hvams omegn vil det ha sin specielle interesse i sin helhet at gjengi, hvad der herom er bevart av de gamle pergamenter.

I et skindbrev av 15de september 1337, tilhørende Riksarkivet, er Andres paa Hvam med at kundgjøre at Sæbjørn Alfssøn gjorde sit testamente og deri gav sin søn Gudbrand 9 øresbol i gaarden Oddsrud i Drognes sogn, Romerike.

«Ollum monnum þeim sëm þettæ bref sea æder høyræ sændæ Andres a Huamme ok Finkiael a Folbærghum q. g. ok sinæ. yder gerom mit kunnict at mit varom hia j lofteno a Drauggunese a manadaghen nestæ æftir Mariumesso sidare XIX are rikis okars virduleghs herræ Magnusar med guðs miskun Noreghs Suia ok Gota konongs þa er Sæbiorn Alfs son gerde testamentum sitt j huoriu testamento er han gaf Gudbrande syny sinum ok afhæindi IX aura boll j Odzrud er ligger j Drogguness sokn. ok till sannyndæ sættum mit okor insighli firir þettæ bref er gort var a dæighi ok are sëm fyr sæighir ¹⁾.»

lige herre Magnus' regjeringstid, med Guds miskundhet Norges, Svears og Goters konge, da disse holdt hverandres hænder: paa den ene side Ogmund Holtesøn, paa den anden side Jon Bukk og Gunhild hans kone. Begge de sidste vedgik da at de hadde solgt til Ogmund tredjedelen av Straum i Vormedal med alle de herligheter som dertil har ligget fra gammel tid og ny, og de bekræftet med sit haandslag og erkjendte, at de hadde mottat den første penning og den sidste og alle derimellem for førnævnte tredjedel av Straum. Og til bekræftelse satte vi vore segl for dette brev, som opsat blev dag og aar, som før siges.»

Indtat i Dipl. Norv. V, nr. 106; 1ste og 2det segl mangler, det 3dje vedhænger.

¹⁾ Det lyder i oversættelse saaledes:

«Til alle de mænd, som dette brev ser eller hører, sender Andres paa Hvam og Finukjell paa Folberg Guds og sin hilsen. Eder gjør vi bekjendt med at vi var tilstede i loftet paa Drognes mandagen nærmest efter den senere Marimesse (8de september) i det 21de aar av vor værdelige herre Magnus' regjeringstid, med Guds miskundhet Norges, Svears og Goters konge, da Sæbjørn Alfssøn gjorde testamente, i hvilket testamente han gav og avhændet til Gudbrand sin søn 9 øresbol i Odsrud, som ligger i Drognes sogn. Og til bekræftelse satte vi vore segl for dette brev, som opsat blev dag og aar som før siges.»

Indtat i Dipl. Norv. IV, nr. 230; 2det segl vedhænger beskadiget.

I et skindbrev av 19de september 1338, tilhørende den Arnemagnæanske samling i Kjøbenhavn, er Anders paa Hvam likeledes med at kundgjøre at Erik Stenersøn, som var lagmand i Skien, var blit enig med sine søskende Thorer, Margrete og Borghild om at han skulde ha hele gaarden Mellem-Holter undtagen møllen:

«Ollum monnum þeim sem þetta bref sea eda hœyra sendæ Arne Sigurdr son Andres a Huamme ok Gudlæikr a Frœyhofwe q. g. ok sinæ ydar gerom mer kunnict at mer varom a medall Holtom a sunnudagen nesta firir Mathei apostoli a XX rikis vars vrydulegs herra Magnusar med gudes miskun Noregs Svía Gota konungs, er þær skiftu iardum sin j millum Erikr Stæinarsson logmadr i Skidunni Thorer brodr hans (Eystein ok Eighill maghr þæira hiauerandom Margretto ok Borgylldu konor þæira. toko þa oll handum saman med þui skilorde at Erikr skall æighæ allt medall Holter j sin lut med allum lunnyndum sem till hafua leghet fra forno ok nyiu vttan æigi miullnunæ. Þæima mannum hiauerandom Jone græytu Helghæ Næirissyni Asslake Garzsyni Arne Haralssyni ok marghum adrum godom mannum. till sannynnda settum mer vor insigli firir þetta bref er gort var dæigi ok are sem fyr sæghir.

(Bakpaa:) Vm skipti a Holtom millium Eriks Stæinars sonar ok þæira sytzskina ¹⁾.»

- ¹⁾ Det lyder i oversættelse saaledes:

«Til alle de mænd, som ser eller hører dette brev, sender Andres paa Hvam og Gudleik paa Frøyhov Guds og sin hilsen. Eder gjør vi bekjendt med at vi var paa Mellem-Holter søndagen nærmest før Mathæus apostels dag (21de september) i det 20de aar av vor værdelige herre Magnus' regjeringstid, med Guds miskundhet Norges, Svears og Goters konge, — da disse overdrog hverandre jordegods: Erik Stenersøn, lagmand i Skien, Thorer hans bror, Øysten og Egil deres svogre, i overvær av de sistes hustruer Margrete og Borghild. Da stadfæstet alle med haandslag at Erik skal eie hele Mellem-Holter som sin andel, med alle herligheter, som dertil har ligget fra gammel tid og ny, undtagen møllen, — i overvær av disse mænd: Jon Grøyte, Helge Niridssøn, Aslak Gardssøn, Arne Haraldssøn og mauge andre gode mænd. Til bekræftelse satte vi vore segl for dette brev, som blev opsat dag og aar som før siges.

(Bakpaa:) Om skifte paa Holter mellem Erik Stenersøn og hans søskende.

Indtæt i Dipl. Norv. V, nr. 120. Alle segl mangler.

Ifølge et skindbrev av 12te februar 1340, tilhørende Riksarkivet, hadde der søndagen iforveien været en sammenkomst paa Hvam, hvorved eieren av Odsrud hadde solgt en anpart av denne gaard:

«Ollum monnum þeim sem þetta bref sea eða høyræ sændæ Asbiorn Þor . . z son ok Gudþormer Guðmunz son q. g. ok sinæ mit gerom yðr kunnicht at mit uarom a Huamme sunnudagæn VIII nattom eftir Agate mæsso a æinu are ok XX rikis okars virdulegs herræ Magnusær med guðs miskun Noregs Suia ok Gota konongs, þa er þærir toko hondom saman Haraldr Mathiosson ok Ifuar Haralz son med þui skilorde at Haraldr iattade firir sik ok Gudbiorgo kono sinæ ok sua firir Ræiðunnu sistur Gudbiorgo, at fyrnæmðr Ifuar skall hafua þet halft VII æyrisboll i OZRudi er ligger i Droggunes sokn af Gudbrande Sæbiornnæ syni er han kæpti ok fadir hans gaf honom frialst ok hæimolt ok akærolaust firir þeim till alre æighu, ok till sanz vitnisburðr settom mit okor insigli firir þetta bref er gort uar a deghi are ok timæ sæm fyr sæighir ¹⁾.»

Mens disse skindbreve hittil kun har meldt om overenskomster og kontrakter, som er truffet og avsluttet paa Hvam og derhos oplyser at Hvams eier i hin tid hadde fornavnet Andres — den mindst mulige positive viden om gaarden og dens bruker — saa begynder i det følgende oplysningerne at bli noget fyldigere, og allerede næste skindbrev gir besked om

¹⁾ Det lyder i oversættelse saaledes:

«Til alle de mænd, som dette brev ser eller hører, sender Asbjørn Thor . . dssøn og Guttorm Gudmundssøn Guds og sin hilsen. Vi gjør Eder bekjendt med at vi var paa Hvam søndagen 8 dager efter Agathemesse (5te februar) i det 21de aar av vor værdelige herre Magnus' regjeringstid, med Guds miskundhet Norges, Svears og Goters konge, da disse tok hverandre i hænderne: Harald Mathiassen og Ivar Haraldssøn, med den avtale at Harald erkjendte for sig selv og Gudbjørg sin kone, likesaa ogsaa for Reidun, Gudbjørgs søster, at fornævnte Ivar skal ha de 6½ øresbol i Odsrud, som ligger i Drognes sogn, av Gudbrand Sæbjørnsøn, hvilke han kjøpte og som hans far nu gav ham frit og hjemlet og uten fordring fra deres side, til fuldstændig eiendomsret. Og til sandt vidnesbyrd satte vi vore segl for dette brev som blev opsat dag, aar og tid som før siges.»

Indtat i Dipl. Norv. V, nr. 135. Alle segl mangler.

Andres' fulde navn. Dette brev, der er datert Oslo 10de september 1348 og tilhører den Arnemagnæanske samling i Kjøbenhavn, lyder saaledes :

«Ollum monnum þeim sem þetta bref sea eder hœyra sendir Andres Jons son a Huamme q. g. ok sina. ek gerer yder kun- nigt. at ek hefuer gort þetta jærdar skipti vider min virdulegan herra ok andaleghan fadur herra Salomon med gudes miskunn biscup ok kirkiunna j Oslo. at ek fek honom ok hans eftir- komandom ok kirkiunni jord mina tuæggia aura boll iærdar j Æykrini j æystra gardenom er ligger j Oslos herade. ok ek laut j skipti vider born min eftir modor þeira till æuerdlegre æighu ok allz afrædes. med ollum lunnyndum sem till liggia eder leghet hafua fra forno ok nyu vttan gardz ok innan. en biscupen ok kirkian fek mer hær after j mote tuæggia aura boll jærdar j Tomptom j Odylganes sokn a Raumariki. med ollum þuilikum skilyrdum sem vattar fyr j brefueno vm jord fyrnæmda sem ek fek ok afhender med þesso minu brefue biscupenom ok kirkiunni j Oslo. kan ok adernæmt tuæggia aura boll jærdar j Æykrini vfrialt værda. þa skal biscupen ok kirkian vikia vttan allar sokna after til sinnar æigu sem þau mer fengo ok hær næmfuiz j brefueno. Ok til sannynda settu þesser goder men Þronder Kraka son logmader j konongs garde ok Sigurder Haffpores son logmader j Oslo sin jnsigli med minu jnsigli firir þetta bref er giort var j Oslo odensdagen nesta eftir Marie messo sidare a X are ok XXta rikis mins virdulegs herra Magnusar med guds nad Noregs Swia ok Skane kononghs.

(Bakpaa samtidig:) Bref vm tuæggia aura boll j Æykrini. er skipt var vider Andress a Huamme ¹⁾.»

¹⁾ Brevet lyder i oversættelse saaledes :

«Til alle de inænd, som ser eller hører dette brev, sender Andres Jonsson paa Hvam Guds og sin hilsen. Jeg gjør Eder bekjendt med at jeg har foretat denne jordutskiftning med min værdige herre og aandelige far herr Salomon, av Guds miskundhet biskop, og med kirken i Oslo: at jeg gav ham og hans eftermænd og kirken min jordeiendom 2 øresbol jord i Øykrin i den østre gaard, som ligger i Oslo herred og som tilfaldt mig i skifte med mine børn efter deres mor — til evindelig eie og fuld raadighet, med alle herligheter, som dertil ligger eller ligget har fra gammel tid og ny, utenfor gjærdet og indenfor. Men biskopen og kirken gav mig til gjengjeld herfor 2 øresbol jord i Tompter i Udylganes sogn paa Romerike paa alle slike vilkaar som før er omtalt i brevet angaaende sørnævnte jordeiendom, som jeg gav og med

Den «Andres paa Hvam», som er nævnt i de ældre breve fra 1335 av, heter saaledes tydelig nok Andres Jonssøn, gaardbruker paa Hvam og i 1348 nylig enkemand med flere barn. Det kan vistnok forutsættes at det er hustruen, der har brakt ham en anpart i gaarden Økeren i Aker og at det er hendes død, som har git aarsaken til makeskiftet med Oslobispen, hvorved Andres istedet tilbytter sig en anpart i gaarden Tomter i Udenes sogn. I 1340-aarene eiet en Peter Gudbrandssøn «i Hjalparegaard» i Oslo en anpart i gaarden Økeren, som han i 1341 hadde kjøpt av Gerd Smidssøn, og samme Peter sees i 1343 ogsaa at ha kjøpt en part i gaarden Sinsen i Aker av lagmand Thord Erikssøn i Oslo¹⁾. Da det viser sig at mændene i Hjalparegaarden hadde slekt og eiendomme paa Romerike, og da Andres Jonssøns eftermand paa Hvam — efter hvad der vil fremgaa av de følgende meddelelser — var Gudbrand Andressøn, som tydeligvis er Andres Jonssøns søn, ligger det nær at slutte at Andres' hustru har været en søster av Peter Gudbrandssøn i Hjalparegaard i Oslo.

I et skindbrev, datert Hvam 4de april 1359 og tilhørende den Arnemagnæanske samling i Kjøbenhavn, opføres nu ikke mere den gamle Andres paa Hvam, som derfor formentlig er avgaat ved døden, men i hans sted træder Gudbrand Andres-

dette mit brev avhænder til biskopen og kirken i Oslo. Om ogsaa førnævnte 2 øresbol jord i Øykrin skulde bli ufrels, da skal biskopen og kirken uteu nogetsomhelst retslig søksmaal atter overta sin eiendom, som de gav mig og her i brevet nævnes. Og til bekræftelse satte disse gode mænd: Prond Krakasøn, lagmand i kongsgaarden, og Sigurd Haffporeassøn, lagmand i Oslo, sine segl med mit segl for dette brev, som blev opsat i Oslo onsdagen nærmest efter den senere Marinesse (8de september) i det 30te aar av min værdelig herre Magnus' regjeringsstid, av Guds naade Norges, Svears og Skaanes konge.

(Bakpaa:) Brev om to øresbol i Øykrin, som blev utskiftet med Andres paa Hvam. Seglene mangler.

Pergamentet er indtat i Dipl. Norv. IV, nr. 337. — Udylganes, oprindelig Udylgjunes, er navnet paa gaarden Udenes og derefter paa sognet Udenes. Det indeholder antagelig et elvenavn; der flyter ogsaa en liten elv i Glommen nær gaarden. Betydningen kan maaske være «den fredelige, rolige», idet «udylgja» kan ha sammenhæng med «dolgr», fiende.

¹⁾ Dipl. Norv. IV, nr. 252 og 271.

søn, og nu høres for første gang betegnelsen «Store Hvam». Brevet lyder saaledes:

«Ollum monnum þeim sëm þetta bref sea eða hæyræ. sændæ siræ Hælghi a Nese ok profuastær j Solæyum ok Gerdær Eifuindærson q. g. ok sinæ. mit gerum ydær kunnigh. att a þosdaghen j langæ faustu i festo Ambrosii confessoris, varom mit a mykklaæ Huamme j Vdyghines sokn a Raumæriki a iiii are rikis okkars junkkæræ Hakonær med guðs nad Noreghs kononghs; þa ek Gudthormmær strakær Jonsson sældi Gudbrande Andressyni med handærbandi, fim auræ boll ierdær j Lundæbærghom er liggær j Droggunes sokn a Raumæriki; þet sëm Gelaughær Þodr son laut j arf eptit Arnæ kampæ modor faudur sin. ok honom uar naðsætt in j fyrnæmft Lundæbærghær firir fim kyrr. med ollum lunnyndum. þeim sëm till liggiaæ eðær leghet hafua fra fornno ok nyu vttæn garz ok innæn; ok med allri þæiri sækt ok tilltalu. sëm bref þau latæ er þær ero vm gord; kendis þa Gudthormmær samstundis firir okkær att han hafdi fyrstæ peningh æfstæ ok allæ þær j millum af Gudbrande. firir optnæmdæ jord Lundæbærghær; eptir þui sëm j kaup þæiræ kom; till sannyndæ hær vm sættom mit okkor jnsighli firir þetta bref er gort var a deghi are ok timæ sëm fyr sæighir¹⁾.»

¹⁾ Det lyder i oversættelse saaledes:

«Til alle de mænd, som dette brev ser eller hører, sender siræ Helge [prest] paa Nes og provst i Soler, og Gerd Eivindssøn Guds og sin hilsen. Vi gjør Eder bekjendt med at torsdagen i den lange faste, Ambrosius confessors fest, var vi paa Store-Hvam i Udenes sogn paa Romerike, i det 4de aar av vor junker Haakons regeringstid, med Guds naade Norges konge. Da solgte jeg Guttorm Strak Johnsen, til Gudbrand Andressøn med haandslag fem øresbol jord i Lundberg, som ligger i Drognes sogn paa Romerike — hvilken jord Gelaug Tordssøn fik i arv efter Arne Kamp sin morfar, og til ham igjen var den pantsat i fornævnte Lundberg for fem kjøer —, med alle de herligheter, som dertil har ligget fra gammel tid og ny, utenfor gjærdet og indenfor og med alle de straffebøter og søksmaal, som omhandles i de breve, der er utstedt derom. Guttorm erkjendte da samtidig for os at han hadde oppebaaret den første penning, siste og alle der imellem av Gudbrand for oftenævnte jord i Lundberg efter det, som avtaltes ved kjøpet. Til bekræftelse herpaa satte vi vore segl for dette brev, som blev opsat dag, aar og tid som før siges.»

Indtat i Dipl. Norv. IV, nr. 398. 2det segl mangler. — Det skindbrev, datert Nes 25de april 1359, hvorved tre mænd kundgjør at Gelaug Tordssøn solgte de 5 øresbol i Lundberg til Guttorm Strak Jonssen, er indtat i Dipl. Norv. IV, nr. 400.

Mere høres ikke til Gudbrand Andressøn, og flere breve om Hvam kjendes ikke paa 1300-tallet. Derimot anføres i biskop Eystens jordebok [«Den røde bog»] fra ca. 1395 paa side 471 flg. det jordegods, der tillaa Nes kirke. Heriblandt var anparter i Stadhaug, som Andres paa Hvam hadde git, i Kringler i Nannestad sogn, som «Jon bonde paa Hvam» hadde git, i Holter i Nes, som var skjænket av «Bodil paa Hvam», samt en anpart i Skrekserud i Nes, «gaf Andress Gudhbrandzsun firir bönahald oc artid Gudbrandz fadur sins oc Gyridu modor sinne oc brödra sinna eit sinni a huariu are».

Det kan neppe tviles paa at det er det tredje ætled av Hvam, som her nævnes, idet nysnævnte Andres Gudbrandssøn er den gamle Andres paa Hvams sønnesøn og søn av Gudbrand Andressøn, hvis hustru altsaa het Gyrid. Dette egtepar er saaledes avgaat ved døden forinden 1394 tillikemed flere sønner, siden Andres Gudbrandssøn skjænker kirken paa Nes en andel i Skrekserud for at der en gang om aaret skulde læses bønner for deres sjele. Denne Andres Gudbrandssøn nævnes i aaret 1400, da han bevidner at Sigurd Ormssøn avstod en del av gaarden Rud i Ullensaker til sin bror Thorleif, og i 1407, da det gjælder en lignende handel paa Kolby i Hovin ¹⁾. I sidstnævnte aar ²⁾ blev Andres av lagmand Harald Kolbjørnssøn og Oslo raad-mænd fradømt en del av gaarden søndre Ullereng i Skedsmo, som han ulovlig hadde i sin besiddelse, og istedet blev den tilkjendt brødrene Reidar og Ivar Eyvindssønner. Hvorvidt denne dom imidlertid blev befulgt, tør, som nedenfor vil meddeles, være tvilsomt.

Om ætten paa Hvam gives tilfældigvis yderligere en for-træffelig oplysning i et skindbrev datert Oslo 10de mai 1489, saalydende:

«Ollom monnom þeim som þætæ bref see æder höre kungör-ek Gunnleif Jonsson canunk j Oslo oc prester (j) Twinom oc fulleligæ tilstar med þesso mino vpno breffue at min fader Jon

¹⁾ Dipl. Norv. IV, nr. 712 og 770.

²⁾ Dipl. Norv. V, nr. 450.

Kettiulfsson saat j Smidzgarde j Clemetzkirkio sokn j Oslo j XXX aar ok heller leinger oc hafde oc leigde honom af hustru Mungerdhæ j Hwame oc henne son Gudbrand Andresson oc ingom androm. jngen viste ek æller hørde sua leinge min fader þer sath at kalle seg þer noker eign jn j garden vtan herræ Hendrik Ffos som halfuom gardenom fylgde a sinne prebende vegnæ alt þer til at hustru Mungerdh fek sinom syster son Jon Biorsson j Haraltzgarde sin bref som hon hafde firi Smidzgarde j godæ tro sidan bigde Jon tomtene anstan ath som lago til Smidzgard Beint smid j Pittenom oc Þorstein smidh efter honom oc fylgt þeim alt sidan at um þætæ alt fyrscrifnet sua gaat oc fared oc veit ek firi gudi sat vare oc en flere eldes men med mek her j Oslo. til meire sanindh her vm heinger ek mit jnsigle firir þætæ bref som giort var j Oslo anno domini mcdlxxxix dominica 3a post pasca.

(Bakpaa:) Breff wm Smidh gaard i Oslo. ¹⁾.

Av dette brev fremgaar, at den tid, da hustru Mungjerd paa Hvam og hendes søn Gudbrand Andressøn sat med Smidsgaard, ligger langt foran aaret 1489, da brevet blev opsat. Kanniken Gunleif Jonssøn, der sidder som prest i Tune, henviser jo til «ældre mænd» i Oslo, som endnu maatte erindre begivenheterne fra hans fars tid.

¹⁾ Det lyder oversat saaledes:

«Alle de mænd, som dette brev ser eller hører, kundgjer jeg Gunleif Jonssøn kannik i Oslo og prest i Tune og fuldt tilstaar med dette mit aapne brev, at min far Jon Ketilssøn sat i Smidsgaard i Clemetskirke sogn i Oslo i 30 aar og kanske længer og leiet den av hustru Mungjerd i Hvam og hendes søn Gudbrand Andressøn og av ingen anden. Ingen visste jeg eller hørte, saa længe min far sat der, at paastaa for sig nogen eiendomsret til gaarden undtagen hr. Henrik Foss, som hadde halve gaarden paa sit præbendes vegne, indtil hustru Mungjerd gav sin søstersøn Jon Bjørnssøn i Haraldsgaard sine breve, som hun hadde paa Smidsgaard, i god tro. Siden bygget Jon paa tomtens østre del, som laa til Smidsgaard, Bent smed i Pytt og Thorsten smed efter ham, og sidenefter har den fulgt dem, som før skrevet, saaledes foregaat og skeet, og det vet jeg for Gud er sandt og endnu flere ældre mænd med mig her i Oslo. Til ydermere bekræftelse herpaa hænger jeg mit segl for dette brev, som blev opsat i Oslo det Herrens aar 1489 3dje søndag efter paaske.

(Bakpaa:) Brev om Smidsgaard i Oslo.

Indtat i Dipl. Norv. V, nr. 943. Seglet mangler.

Det kan derfor neppe feile at Mungjerd paa Hvam, hvis betegnelse «hustru» viser at hun var en adelig dame, har været gift med den i det foregaaende omhandlede Andres Gudbrandssøn og at deres søn var Gudbrand Andressøn, som saaledes har eiet Smidsgaarden i Oslo og bortsat denne til leilændinger, mens de selv brukte og bodde paa Hvam. Hvem hustru Mungjerd har været kan ikke med visshet findes, men i Oslo har hun uten tvil hat slekt og rimeligvis staar hun i forbindelse med de foran nævnte personer, der i 1300-tallet nævnes i Smidsgaarden. Om sønnen Gudbrand Andressøn foreligger en oplysning, der tilstrækkelig fastslaaer den tid, han har levet, og som viser at han passer fortrinlig ind i rækken som fjerde ætled paa Hvam.

I et skindbrev av 4de oktober 1420, tilhørende den Arne-magnæanske samling i Kjøbenhavn, kundgjør nemlig Gudbrand Andressøn at han sælger til Chorsbrødrenes kommune i Oslo 10¹/₂ øresbol i gaarden Ullereeng i Skedsmo for 42 mark rede penge, og hans far Andres Gudbrandssøn, som endnu lever, medforsegler brevet. Dette lyder saaledes:

«Þet se ollum godum monnum kunnikt at ek Gudbrand Andresson kiænnz þes med þesso mino offno brefue at ek hafuer sælt heiderlighum mannum oc ærlighum kanuncknmæ aath domkirkiunnæ j Oslo halft elliufttæ öyres bol iærdær til kummunnennæ j Vllereingh i syddræ gordenum sem ligger j Skiedzmosokn a Raunærikie friælstæ oc heimolt firir huorium manne med ollum lutum oc lunnindum wttens gardz oc innen sem til ligger oc leghet hafuer med fornnum oc nyghum. oc sua kiænnz ek oc at ek hafuer vp boret af þæim ij marker oc xl j reidæ peninghum eftir þi sem j kaup vart kom firir fyrnæmfðæ iord kan oc hun værdæ med loghum af søkt. þa skal ek eder miner erfuingier kanunckummæ andræ iord iæm godæ j stad at setiæ. hafua oc kanunckennæ lafuat mik at ner sem gud vil at ek getter skipat þeim andræ iord iæmgodæ firir Vllereingh þa skal ek þa sama iord atter at hafua. Ok til sanninda þa setter Andres Gudbranzson fader min med ia ok samtykt sit insigle med mino firir þetta bref er giort var ipso die sancti Francissi confessoris anno xxxii regis Erics anno domini m^o cd^o vicesimo.

(Bakpaa:) Vller eng j Skedzmoo sokn. Testamentum domini Iacobi episcopi Asloensis pro communa ¹).»

Hermed slutter etterretningerne om den gamle æt paa Hvam, som fra ca. 1330 har kunnet følges i fire generationer hundrede aar frem til ca. 1430. Rimeligvis har den været knyttet til stedet endnu nærmere reformationen, men det mørke, som hviler over saa mange av landets ellers velbekjendte eiendomme i de følgende hundrede aar, omhyller ogsaa Hvams historie ²).

Paa 1500-tallet nævnes gaarden nogle ganger i de bevarte skattemandtal, men kun ganske kort og knebent. Saaledes opføres «Trond i Huam» (c: Store Hvam) og «Hoffuord Lytle Huam» (c: Lille Hvam) i regnskapet over gjengjerden fra Romerike i 1514, og Sæbjørn Hvam nævnes i et lignende skattemandtal fra 1528. Det er nye navn og ukjendte navn og saaledes forblir det til aarhundredets utgang, men da bydes der ogsaa paa en opplysning av stor interesse. Den skyldes den

¹) Det lyder oversat saaledes:

«Det være alle gode mænd bekjendt at jeg Gudbrand Andressøn kjender med dette mit aapne brev at jeg har solgt til hæderlige mænd og ærlige kanniker ved domkirken i Oslo til kommunen 10¹/₂ øresbol jord i Ullereng, i den søndre gaard, som ligger i Skedsmo sogn paa Romerike, frelst og hjemlet for hver mand med alle lotter og herligheter utenfor og indenfor gjærdet, som til ligger og ligget har fra gammel tid og ny. Og saa bekjender jeg og at jeg har oppebaaret av dem 42 mark i rede penger efter den avtale som blev gjort om førnævnte jord. Men kan denne paa lovlig vis bli fravundet, da skal jeg eller mine arvinger gi kannikerne anden jevngod jord istedet. Det har og kannikerne lovet mig at naar jeg om Gud vil, kan skaffe dem jevngod jord for Ullereng, da skal jeg atter faa denne jord tilbake. Og til bekræftelse da sætter min far Andres Gudbrandssøn med ja og samtykke sit segl med mit for dette brev, som gjort var selve Hellig Franciscus confessors dag i kong Eriks 32te (regjerings)aar, i det Herrens aar 1420.

(Bakpaa:) Ullereng i Skedsmo sogn. Oslo biskop hr. Jacobs testamente til kommunen.»

Indtat i Dipl. Norv. V, nr. 536. Seglene mangler.

²) Blandt de bønder av Nes, Odalen og Eidsvold, som i 1497 ihjelslog hr. Knut Alfssøns foged Laasse Skjold, nævnes Gudbrand Jonsson paa Hvam, der blev ilagt en bod paa 4¹/₂ mark sølv (Dipl. Norv. XIII, nr. 162). Navnet tyder paa at han har hørt til den gamle slekt.

ivrige og dygtige bisp i Oslo, Jens Nielssen, som fra sine visitatsfærder har latt føre optegnelser av den allerstørste kultur-historiske interesse¹⁾. I 1597 visiterte han paa Romerike, den 5te januar i Urskog, . . .

«Saa drog bispen fra Ourskoug och fore wi først i suduest oc i vester $\frac{1}{2}$ fiering om en gaard heder Findestad paa den høyre haand liggendis. Siden derfra i vester oc vestnorduest offuer Blakermoen om en ødegaard heder Killingmo liggendis paa den venstre haand, strax dereffter kom her Anders [Bladberg, prest] paa Sødrum och møtte bispen och talede met hannem paa veyen som wi fore vesterat offuerforsch[reff]ne mo indtil wi komme til it varp liggendis 1 stor mijll fra Ourskoug preste-gaard. Der gaff bispen her Anders forloff at fare hiem. Der ere 2 veye det (!) ene holder paa den venstre haand til Blager och det (!) andet paa den høyre haandt nord adt til Næssogn. Och droge wi i norduest och nord samme vey til Næssogn oc komme til 3 gaarde i Næssogn kallis Oulene, liggendis en stor $\frac{1}{2}$ mijll fra forsk(reff)ne varp, oc de 2 gaarde ligger i sønder oc nord fra hinanden, oc den tredie i vester therfraa.

I den forsk(reff)ne nordre gaard toge wi skiusheste oc der skienckte manden bispen oc her Hans [Jenssøn, prest i Urskog] dricke. Saa lauge wi oss til veyes. Och dismidlertid kom her Søffren [Iversen, prest] paa Næss, saa gaff bispen her Hans forloff att fare hiem igen. Siden fore wi fraa Oulene i nord 1 fierding til en gaard heder Findholt, igiennom gaarden, saa therfra i nord 3 pilskudt til en gaard heder Stadhow, siden therfra 1 pilskud eller 2 till en gaard kaldis Bodeng, mit igiennom gaarden. Saa therfra i nord 3 eller 4 pilskud til en gaard heder Gruffue langs op medt elffuen som kommer fra Næss, huilken wi haffde paa den venstre haand, oc gaarden paa den høyre haand. Saa derfra i nord $\frac{1}{2}$ fiering til en gaard heder Drogenæss igiennom gaarden. Siden therfra i nordnordoust op met forsk(reff)ne elff, saa fore wi offuer elffuen som kallis Glommen, och vaar isen megit suag, saa at then knaget vnder oss. Och rinder samme elff igiennom Soløier.

Saa therfra i sønder $\frac{1}{2}$ fiering til Næs prestegaardt. Did komme wi der klokken kunde vere ved 3. och 4. eftermiddag. Och haffde wi en stor fiering til krogs, thj wi kunde icke

¹⁾ Biskop Jens Nilssøns Visitatsberetninger s. 445 og 464.

komme lige offuer Glommen til Næs. Och er imellum Our och Næs 3. store mijll foruden den vey wi fore omkring.

Til Næs er ickon en annex heder Vddenes liggendis fra hoffuit kircken en stor $\frac{1}{2}$ mijll i sønder Samme dag den 5. Januarij hellig tre konger afften sky vær och sne den gandske dag igiennem. Saa och i denne nat, nordouest vind bleste stiftt.

Then 6. Januarij ipso die Epiphanïæ predicket bispenn vdj Næs kircke, euangelium Matth. 2. om de vise aff Østerlanden. Siden effter predicken haffde bispenn sin formaning til almuen som hand pleier att giøre, och examinerit dett vnge folck vdj deris børnelerdom.

Samme dag vaar der til giest paa Næs, bispenn, och lennsmanden ther i sognet ved naffn Hans Dockenæss, och hans quinde Birgitte Olsdaatter, her Oluffs [Hansson, prests] daatter paa Gruffue, item Christopher Berg, fordum leensmand i Nessogn. Och 2 eller 3 andre bønder och bønderquinder. Item her Christiern [Nielssen] capellanen [Den 7 jan.] effterat bispenn haffde hørt her Søffrens predicken gick hand medt her Søffren, her Suend paa Eidtzuold och her Christiern capellanen heden omkring kircken oc besaae de jordfaldt som der ere skied. Det ene er i vester fra kirckegaarden, ickon hen ved 3. faffne derfra, oc hen vdj Vormen som rinder der strax vesten for, neppelig it pilskudt fra kircken och berettet her Søffrenn, at effter det jordfald skiede, opuelde der en kilde strax neder vnder backen, och tilforen, for end det jordfald skiede, vaar der ager. Item berettet her Søffren, at det græss som staaar paa baanden vdj Vormen vel 4. faffne diubt, er lige saa salt som det tang som er vdj saltsjø. Saa at naar feet faar det at æde, da kunde de ikke lade aff at æde der aff for den selte skyldt. Siden ginge de øster omkring kirckegaarden oc saa det jordfald som der er skied, for nogen tid lang siden, neder at Glomen (som løber paa den østre side 2 pilskudt fra kircken) huorledes at de store grantræer som tilforn stode (som her Søffren berettet) oppe imod kirckegaarden staa nu nedre ved Glomen, oc løbe vd met jorden, oc bleffue da staaendis som de staa nu ved Glomen. Och er imellum kirckegaarden och samme jordfald 1 stenkast i øster fra kircken. Vdj huilcken dal der er och en kilde lige øster fra den anden kilde som er paa den vestre side. Och ere mange i den mening at den ene løber vdj den anden vnder kirckegaarden stax sønden for kircken. Thj den ene kilde

er i suduest oc den anden vdj sudoust fra kircken, och staa
kircken paa en aadde som er en høy backe.

Then 8 Januarij om morgenen effter at bispem haffde medt
prouisten her Søffren och hans hustru giort maaltid, och klokken
kunde vere vid 9. slæt drog hand fra Næs — — — [til Strøm.
Herfra drog han atter tilbage om Nes og kom til prestegaarden
den 17de januar.] — — —

Then 18. Januarij om morgenen lauget bispem sig til veys
fra Næs. — — — Och drog wi først fra Næs i synder ned
paa Vormen, saa der offuer i synder 2 pilskud i land, der
effter op foer en backe oc siden 3. pilskud i synder til en gaard
heder Runden, igennem gaarden, saa therfra i synder noget
til vester 1 flering til Fænestad liggendis paa den venstre
haand. Saa therfra i sønder 3. pilskud til 2 gaarde kaldis
Raates, liggendis vdj en tungaard der fore wi igiennem gaarden.
Saa therfra i sønder, til en gaard heder Mordre, der tøffue wi
lidet imeden her Søffren skiftet hest. Der fore wi fram om
husen som wi haffde paa den høyre haand, $\frac{1}{2}$ mijll fra Næss.

Saa derfra i synder hen ved 1 fierding til en gaard heder
Huam liggendis paa den venstre haand, huilcken gaard er en
skøn gaard, huor Thore Michel Funtins farfader bode. Siden
fra Huam i sønder 3 eller 4 pilskud ned for en backe, saa der
effter i sønder langs vd met elffuen, der fore wi ved det vestre
land offuer en slet sand, kallis Bergs holmen $\frac{1}{2}$ fierding, siden
fore wi op for en backe om Berg paa den høyre haand 1 stens-
kast fra veyen, der boer Christoffer Berg. — — — —

Utenfor den lokalbeskrivende del er her den største interesse
fæstet til bispens oplysning at gaarden Hvam hadde tilhørt
Michel Funtins' hustru Thoras farfar. Dennes navn forties og
kjendes heller ikke fra nogen anden kilde, men Thoras far het
Hans og han maa enten selv eller ved sin hustru ha været av
god byrd, ti Thora og hendes søster Adels Hansdatter,
hvis fornavn er et særkjendt kvindenavn i de gamle adelige
ætter Teiste, Benkestok og de dermed besvogrede, var blandt
kantsleren Oluf Calips's arvinger. Adels, som døde i 1613,
var gift med Søffren Mogenssen, der i 8 aar var sorenskriver
paa Romerike og døde som borgermester i Oslo i 1625. Om
Michel Funtins herkomst vides intet bestemt; hans navn skrives

ofte paa hollandsk manér van Thin, men det kan likegodt være et forvansket norsk stedsnavn. Han forekommer fra sist i 1570-aarene som raadmand og trælasthandler i Oslo, hadde privilegium paa vinkjelder under raadstuen og avgik ved døden omkring 1603. Thora var blandt gjesterne i det fornemme bryllup paa Hallingstad paa Toten i 1594, da fogden Peder Knutsen bortgiftet en stiftatter med presten hr. Thomas Langesen, og likeledes var hun med sine tre børn tilstede ved bispevisitatsen i 1597 paa Sørum; senere nævnes hun som nedenfor meddelt i 1614 og døde vistnok først efter 1620 i høi alder. Med Michel Funtin hadde hun 3 barn, hvorav en søn Hans Michelsen var død før 1599 som trælasthandler i Oslo, efterladende to barn, Lauritz og Karen; de to øvrige var døtre: Anne Funtin, født i 1589, blev gift med borger i Oslo Jochum Gril og hadde med ham fem barn, av hvilke sønnen hr. Herman Gril døde i 1642 som tolvprest i Kristiania; og Maren Funtin blev gift med slotsskriver paa Akershus, senere foged i Moss og Rakkestad Jørgen Finde, og deres eneste barn hr. Peder Finde blev sogneprest til Førde og stamfar for den utbredte vestlandske presteslegt av dette navn. Efter fogdens død egtet Maren 2den gang borger i Bergen Peder Paaske og hadde med ham to barn.

Fra Thora Hansdatters tid som eierske av Hvam er bevart følgende 2 kontrakter, den ene datert 29de september 1608 og den anden 24de november 1614.

«Jeg Thore Hanns daatter, Affganngenn sallig Michell Funthinns Efferleffuerske vdj Oslo kiendis Och gjør witerlig Medt dette Midt Obnne Breff Mig Aff Rett witterlig gielddt skyldig Att were erlig Och well Acgtt Mandt Helle Amund-sønn paa Huam fem Honnder gode rigs daller som hann Mig wennligenn laantt Och Medtforstragtt haffuer, for huillcke for-neffnde fem honder daller, Jeg Aff Minn frij willge Och santtycke hanom wdj pantt satt haffuer, enn Aff Minne gaarde wedt Naffnn Huam ligenndis y Nesogenn som skyllder Aarligen tu pundt Thunge, bygmieell eller byck Malltt, och fire spandt smør som er Min Rette Oedell Huillcke forneffnde gaardt Huam for-neffnde Helle Huam skall haffue Nyde Och behaallde for itt

fritt Och brugelige pantt Medt bygsell och All rettighedt, Hertill forneffnde suma penge bliffuer hanom eller hans arffuinger aff mig eller mine Arffuinger betalitt, Och skall hannom Jnttett kuitteris Aff huffuitt Sumenn, Medt landtschyldenn, Adt dette nu saa wdj sandthedt er Och wrygeligenn haalldis skall haffuer ieg trygtt minn salig haasbonditz Michell Funtins signett her Nedenn for och medt min egenn saa vell som bege Minne kiere dötters Marinn Michells daatter och Anne Michells daatters hender wnder skreffuitt. Actum Oslo : denn : saantte Michells dag Anno 1608.

Thore Hans dater
Egenn hannd.

Marinn Michells datter
Egenn (og brevets) Hanndt.

Anna Michells datter
Mett Egenn handt

(En seglrem vedhænger.)

(Paa baksiden med senere haand:)

Helle dend 3die Af det Nafned boende her paa Hwam.»

«Kienndis Jeg Thore Hanns daaer (!) S. Michell Funthins Eterløffuerske Mig Aff Rett vitterlig gielldt skylddig Att verre Erlig Och vel acgtt Mand Helle Ammundsønn boendis paa Huam y Ness sogenn hallff siuffuende hondrede gode rigs daller, som hand mig vennligen laantt och med forstrekt haffuer, for huilcke forneffnde hallffsiuffuende hondre daler ieg Hanom vdij pantt sætter en mine Odells gaarder ved Naffn Huam hand nu paa boer till itt fritt och brugeligtt pantt med lutter och lunder. Vdenn gaardts och inden som Aff Arilldts tiidt ligitt eller till ligendis vorder, till saa lennge hand sinne penngge Aff mig eller minne Arffuinger efter handen igenn bekomendis vorder och holde hanom och hans Arffuinger, for mig och mine arffuinger Alldelis skadisløst vdij alle maader, Och der som att samme gaard dett gudt for biude bliffuer hannom for medellst min skyldt med Nogen lofflig rettergang fra vundenn da bepligtter ieg mig eller mine Arffuinger att for skaffue forneffnde Helle Amundson eller hans Arffuinger saa gaatt godts och saa vell beleligtt som forneffnde Huam, Och Naar samme godts læssis igenn skall da inttett aff kuittis vdij huffuitt stollen, Men skall haffue alle sinne

vdlagde penge ygenn som er Halff siuffuende honder daler, och ieg da eller mine Arffuinger att bekomme mitt godts igen vforhindritt vdij alle maader. Att saa vdij sandhedt er som for skriffuitt staaar haffuer ieg dette laditt skriffue och medt egen hand vnder skreffuitt Och till beditt min kiere datter Marinn Michels dater och kiere sønn Hans Michellson medt mig att vnder skriffue,

Actum Opslo denn 24 Nouember Anno 1614.

Thore Hans datter
egen Hannd

Marinn Michels datter
Egenn (og brevets) Hanndt

Hanns Michellssøn
Egen hanndt.

Det vil herav sees at Thora Hansdatter besad odel til Hvam og at hun bortbygset gaarden til leilændinger. Efter første gang i 1608 i en pengeknipe at ha pantsat Hvam for 500 rdl. til Helge Amundsen, har hun atter kunnet utløse eendommen, men da hun i 1614 igjen maatte gaa til befeftelser for en sum av hele 650 rdl., der i vore dages pengeværdi vil svare til omtrent 20 000 kr., var det vistnok med ringe utsigt til at kunne indfri sin gjeld. Helge Amundsen blev sittende paa Hvam som brukelig panthaver, saalænge Thora levede, og efter ham hans søn helt til Thoras arvinger solgte Hvam til ham i 1651. Overdragelsesdokumentet, der findes blandt den yngre diplomsamling i Riksarkivet, lyder saaledes:

«Kiendis wii effterschreffne Lauridtz Hansøn Fontein oc Karen Hansdaatter Salige Hans Michelson Fonteins, forðum Burgers oc Induahners udi Opsloe, efterladte Børn oc Arffuinger, nu her i Christiania wan hafftig¹⁾: Peder Finde, Sogneprest till Førde Prestegjeld j Synfiord udj Bergenhuus Lehn, Jürgen Paasche, studiosus, oc Öffuerste Hører udj Bergenschole, oc Kirstin Paasche, Salige Maren Michelssdaatters, Effterladte Børn oc Arffuinger: Jürgen Grill studiosus, Jacob Grill, Hieronimus Grill oc Alhedt Grill, Salige Anne Michelssdaatters, forðum

¹⁾ o: wohnhaftig = bosat, hjemmehørende.

2 — Hvam landbrukskole.

Burgersche hersammestetz, efterladte Børn oc Arffuinger, Oc hermed for Alle Witterlige giøre, udj dette wort obne Breff. Att Efftersom voris kiere Salige Bestemoder, Erlig oc Gudfrøchtig Matrone Thore Hansdaatter, Salige Michell Fonteins, fordm Burgersche udj forneffnde Opsloe, haffuer for nogen Romb tiid Siiden, till Erlig oc Welacht Mand Salige Helge Huamb udj Nessogen paa Øffre Rommeriget for en Ansehlige Summa Lante oc optagene Penge, och schyldige Gield offuerdragen oc vdi Pandt satt, En aff hendis Odalsgaarder, Ved Naffn Huam, som bemelte Salige Mand Sielff sin Liffs thid paaboede, oc haffde udj Brug, som schyldede Tho Schipund Tunge, oc Fire Spand smør, udj Aarlige Landgieldde oc Rettighed, Effter derom Pante- oc Forsichrings Breffuers videre oc vdførligere Jndholt oc bemelding J Sig sielffuer, Som forneffnde Helgis Søn oc Arffuing, Erlig oc Welacht Mand Christen Helgesøn, Wanhaftig paa forschreffne Gaardt Huamb, til saadan Fæstigheedtz Wedkommende, hoess sig vdi Henderne, oc Gaarden Brugmessigen till des for sine Penge fuld haffuer, oc fremdelis beholder och følger, Effterdj Wy den store Løssnings Summa iche Saaledis Gesinnet ¹⁾ at vdtreede, Ey Heller bemelte Gardt Derfor igien agter at Jndfrie. Huorfore Wy Forbemelte Arffuinger oc Odalsberettigede till bemelte gaard Huamb, Haffuer nu med Allis woris frie Willie, oc Welberaad Hue, Till forschreffne Christen Hellessøn, efter hans begiering, Affstaet oc offuerdragit Odalsløsen Paa forneffnde Gaaardt Huamb, Saa At hand, med hans kiere Hustrue Birritte Hansdaatter, oc Sande Arffuinger, hereffter schulle Haffue, Niude, bruge, følge oc Beholde, tidtbemelte Gaardt, med All des Rette tilliggende pertinentzer ²⁾, Lutter ³⁾ oc Lunder ³⁾, Skow oc Mark, Fischevand oc Fæhgang, Wadt oc Tørt, Jnden Gaards oc Wden, som der nu tilligger, oc Aff Arillss tiidt tilligget haffuer, Jndted med alle Under-tagendis, till fuldkommen oc Euindelig Odal, Eyendomb oc Eye, Oc dermed All Woris forige Haffuende Odalsrætt, oc loulige Arffuelige Hefde till hannem offuerantworder. Oc kiendis Wy oss eller Wore Arffuinger, iche miere Lodt, Part, Rætt eller Rættigheedt att haffue till eller udj offtebemelte Gaardt Huamb, eller noget detz Rette Tilliggelsse, efter denne dag,

Medens wy derfore At haffue Anahmit oc Oppebahrit, en

¹⁾ sindet.

²⁾ tilliggelser.

³⁾ deler og tilliggelser («herligheder»).

huer proquota¹⁾, fuld Odalssløssnings Penge, Saauidt Wy omforænit, oc udj Voris kiøb kommen ehr, Saa Wy tacker hannem godt for Rigtig oc Nøigsom²⁾ Betalling. Oc wille derfor haffue Forschreffne Christen Hellessøn Homb, oc hans Arffuinger fuldkomligen quiterit oc firiladt, oc for Ald Paataale oc Wandhiemmell : om nogen W-formodtlig hendis kunde :| Aldeelis were oc Bliffue hans faste Hiemmelsmænd oc forsuarere, Sampt holde hanom oc hans Arffuinger, Aff os oc Vore Arffuinger, herom Vden All Schade, Oc Schadiszlæs, i Alle loulige maneer oc maader.

Thill ydermiere Widnisbyrdt, Haffuer Wy offtebemelte : Dette Woris Vdstede Breff, |: oc Jeg Peder Panck, Byeschriffuer vdj Aalborg, paa forneffnde min kiere Hustruis Alhedt Grils Wegne:|, med Signett oc egne Henders vndertegnelsse Bekrefftet. Sampt Wenligen tilbedit, Erlige Welachte oc Welforstandige Mand Jens Rassmussen Radtmand, oc Thorsten Arnessøn Burger her ibidem, med osz till Witterlighedt Att beseigle oc vderschriffue.

Actum Christianiæ den 21 Maii, Anno Christi Jtt Tusinde, Sechs Hundrede, Halfftrediesintztive oc Jtt.

(Paa den ombrettede kant, effter at seglene er paaheftet, er skrevet:)

Lauridt Hansenn	Peder Finde	Jørgen Paaske
Egenn handt	E. hand	Eg. h.
Paa min søster	Jørgen Grill	Jacob Gril
Kerstine Poschis vegne	Egen handt	Egen handt.
Jørgen Paasche, Eg. h.		

(4 underskrifter mangler. 10 segl vedhænger. Paa baksiden staar:)

Jhesum. Anno 1657 den 25 februarij ehr dette breff, leest och forkondt paa Vargstadts thingstue, her i Neess Prestegield der Almindelig Sageting holtiss Wdj mening tingsøcgte Almugis Paahør, Wnder ieg wnderschre(ffne).

Actum Vt Supra

Rasmus Een pp manu.

Det vil være klart at en mand, der som Helge Amundsen kan laane ut 20 000 kr. i vore dages pengeværdi, ikke er nogen almindelig leilænding. Allerede i 1604 er han den Funtin'ske

¹⁾ særskilt, enkeltvis.

²⁾ nøiagtig.

families leilænding paa Hvam og sitter da i meget rummelige kaar, ti ifølge et brev av 18de august dette aar laaner han Lauritz Drognes 50 gode gamle dalere mot pant i 3 $\frac{1}{2}$ lispund tunge (3: tungt, godt korn) i gaarden Mostad i Ullensaker, og etterhaanden har han sat sig i besiddelse av adskillig jordegods paa Romerike paa denne maate. I 1624 brukte han saaledes foruten Hvam 1 hud i Morud, 1 $\frac{1}{2}$ pund i Vestre Maastad, 1 pund og 1 lispund i Enger, 1 $\frac{1}{2}$ pund og 6 lispund i Østre Maastad, 3 $\frac{1}{2}$ fjerding i Lombnes og 1 fjerding i Østermo.

At Helge har været av bondeæt i Nes er der intet, som motbeviser, og rimeligvis har han paa en eller anden maate tilhørt en gren av den gamle slekt paa Hvam. Han døde paa Hvam i 1630-aarene og efterfulgtes der av sin søn:

Christen Hellesen, der begyndte som brukelig pant-haver for i 1651, som ovenmeddelte dokument meddeler, at overta Hvam som eiendom. Fra dette aar blir det saaledes selveieren, der bruker gaarden, og leilændingstiden er forbi. Christen maa, ifald han har hat søskende, ha utløst disse, for de eiendomme faderen hadde sittet med, overtok han i sin helhet, og har vistnok arvet adskillig formue og dertil faat midler med sin hustru Birthe Hansdatter. Han var født i 1604, hustruen i 1605 og egteskapet fandt sted omkring 1640.

Christen synes at ha været en stor gaardspekulant og en dygtig finansmand. Mens han skilte sig ved enkelte av faderens tidligere eiendommer, satte han sig i besiddelse av andre, der regnedes blandt de bedste paa Romerike. I 1642, da han endnu brukte Hvam som pantegods, sat han med Nordby, Østre og Vestre Maastad, Egner, Glomsaas, Morud og Boding, alt med bygsel og herligheter, og fra 1651 blev han som nævnt eier av Store Hvam. Han var om ikke den rikeste saa dog en av de mest formaaende mænd i Nes, da han avgik ved døden i 1665. Av fem overlevende barn overtok den ældste søn:

Helle Christensen gaarden Hvam. Han var født i 1642 og blev en meget anset mand i sin hjembygd, stadig benyttet ved betrodde hverv og kirkeværge. Han tok sin mor

paa føderaad og hos ham avgik hun ved døden paa Hvam 1ste mars 1691, 86 aar gammel. Selv var Helle gift to gange. Den første hustrus navn nævnes ikke, men den anden var Anne Antonidatter Friling, datter av Antoni Friling og Helga Ouvensdatter. Med begge hadde Helle barn; 4 av første og 5 av andet gifte levde, da han avgik ved døden i 1705 og skifte holdtes 31te august samme aar. De var følgende:

1. Jens Hellesen, døde 1729 som kjøbmand i Kristiania.
2. Herman Hellesen kom til Sjaastad i Lier.
3. Jacob Hellesen blev gaardbruker paa Mørdre og en velstaaende og anset mand.
4. Dorthé Hellesdatter blev gift med Jacob Olsen Smestad, gaardbruker i Aker, og hadde med ham tre barn: Lars, Jens og Dorthé. Efter denne hustrus død omkring 1712 giftet Jacob Smestad sig paany med Ingeborg Andersdatter og fik med hende fire barn, hvis avkom lever i slekten Skøien i Aker. Skiftet efter Jacob Smestad holdtes i Aker 4de november 1728.
5. Helle Hellesen, døde ugift i 1716.
6. Christen Hellesen blev gaarbruker paa Opaker og og lensmand i Nes. Med sin hustru Karen Olsdatter hadde han sønnerne Helle, Hans og Paul, der kaldte sig ved tilnavnet Holter, og blev stamfar for denne velkjendte familie i Kristiania og Drammen.
7. Antoni Hellesen kaldte sig Holter og døde 1728 i Kristiania som kjøbmand. Han var her gift med Karen Frantzdatter Bergmann, som efter at ha dokumentert sig som en udmerket forretningskyndig dame døde i 1749, efterladende flere barn.
8. Johannes Hellesen, født 1695, levet ugift paa Hvam og bestyrte denne gaard for sin mor i mange aar.
9. Margrethe Hellesdatter blev gift med lensmaud i Nes Hans Østensen Hvam.

Efter sin egtefælles død vedblev Anne Antonidatter bruken av Hvam. I hendes tid oplyser matrikelverket av 1723

at besætningen paa Hvam var 8 hester, 43 kjer, 30 faar og 8 gjeter; utsæden var 6 tønder byg, 2 tønder blandkorn og 20 tønder poteter; høavlingen 96 læs. Gaarden hadde «maadelig god agerjord og braateland», skog og sæter til husfornødenhet, kvern mest til at male til husets egen bruk, 3 husmænd hver med 1 tønde korns utsæd. Gaarden utgjorde ét bruk. Hvam var forøvrig ved skiftet i Helle Christensens dødsbo utlagt arvingerne saaledes at enken Anne Antonidatter var tillagt én halvdel; den anden deltes mellem barnene, men indløstes kort efter av lensmand Christen Hellesen Opaker. Der var saaledes en tid i virkeligheten to bruk i Hvam, hvilket forhold varte til enken Anne Antonidatters død i 1730.

Ved det da avholdte skifte, 30te mars 1730, gives der utførlige bidrag til gaardens historie.

Besætningen var nu:

11 hester, av hvilke en elgsblak fhv. dragonhest paa 9 aar blev værdsat til 16 rdl.; derefter fulgte i pris 2 treaarige hingster til 12 og 10 rdl., 3 vallaker til hver 8 rdl., et par vallaker paa 10 og 13 aar kom op i 8 rdl., hvorefter prisen synker efter som dyrenes alder stiger indtil et par overaaringer paa 21 aar taksertes for 1 rdl. stykket.

37 kjer, gjennomgaaende vurdert til 2 à 2½ rdl. pr. stk. Der var dyr i alle vanlige farver, hornkvæg og koller, og beskrivelsen er ganske indgaaende, som «hvid rødflekket kolle med røde øren», «sort hornet med hvid rand efter ryggen», «rød med hvide svanger og sprighorn», «ganske rød hornet med hvid rygrand», «hvid og rødflekket med hvid skind i panden» etc.

23 faar fra 1 mark 12 skill. til 2 mk. stykket.

18 gjeter til samme pris.

4 svin à 2 mk. 12 sk. og 3 ungsvin à 1 mk. 8 skill.

Av «korn som fandtes i boden» var: 27 td. saabyg à 1 rdl. 2 mk., 50 td. saahavre à 3 mk. 12 skill., 29 td. brødhavre à 2 mk. 16 sk., 50 td. bygmalt à 1 rdl. 2 mk., 10 td. havremalt à 1 rdl., 3 td. graaerter à 1½ rdl. og 6 td.

karve à 2 rdl. — Utærsket korn: 6 td. byg à 1 rdl. 2 mk. og 9 td. havre à 3 mk. 12 sk.

Huset var overmaade rikelig utstyrt med bænkedynner, linvarer, kobber, tin og messing; redskap og kjøredoninger i velholdt stand, og av sølvtøi 3 sølvkander med fædrenes navn og aastal fra 1658, 3 bægre og to sølvkopper.

Der gives tillike opplysning om at gaardsguttens løn var 5 rdl. om aaret; 3 tjenestepiker hadde aarlig 4 og 4 piker aarlig 2 rdl.

Løsøret løp ialt op til 1 028 rdl., som med boets visse indgjeld paa 37 rdl. utgjorde aktiver 1 065 rdl. Herfra gik gjeld paa 428 rdl., saa det endelige overskud blev 637 rdl. — foruten faste eiendommer. Disse bestod i halvparten av Hvam samt størsteparten av gaarden Berg i Sørum og halvparten av gaarden Tomter; disse eiendommer blev ikke taksert, men utlagt arvingerne efter skylden.

Sønnen, den i 1728 som kjøbmand i Kristiania avdøde Antoni Hellesen Holters enke Karen Olsdatter og barn overtok ved skjøter av 1735, 1741 og 1744 hele gaarden Hvam, og lensmand Christen Hellesen Opakers søn Helle Christensen Holter bygslode eiendommen i dens helhet. Dette forhold varte dog kun 1 aars tid, hvorpaa sistnævnte Helle ved skjøte thl. 16de juli 1745 kjøpte den halvdel av Hvam, som hans far i sin tid hadde hat, for nogen tid senere ogsaa at underlægge sig resten. Han blev saaledes eier av hele Hvam, var en meget anset gaardbruker, bygdens lensmand og døde i god velstand ³/₁₀ 1760, 51 aar gammel.

Hans enke Anne Nilsdatter, hvis forældre var Nils Gundersen Ouli i Strøm og 2den hustru Marthe Olsdatter, fik uskiftebevilling ²⁸/₁₁ 1760 og lot først boet skifte ¹⁴/₁ 1774. Hvam blev da taksert for 1 800 rdl. og øvrigt jordegods til 1 300. I laderne laa paa dette tidspunkt 70 tønder havre à 1 rdl. og 24 tønder byg à 2 rdl., paa stolpeboden 15 td. karve à 2 ¹/₄ og 4 td. rug à 3 rdl. Besætningen var 26 melkekjøer à 4 rdl. og 10 kviger à 3, hvortil kom 10 kalver værdsat fra ¹/₂ til

2 rdl. Ikke mindre end 9 hester stod paa stalden, derav en 14 aar gl. brun vallak til 18 rdl., en sort tiaars vallak til samme pris, en tiaars sort hingst til 10 og en jevngammel hoppe til 10, en femaars hoppe til 12, en gammel uttjent sort vallak paa 17 aar naadde 4 rdl., forevrig unge dyr til en værdi av 3—8 rdl. Gaarden var vel forsynt med «alle slags redskab, alle slags træredskab og smideredskab», likesom husets indbo nærmest maa kaldes rikt. En sølvkande paa 127 lod blev saaledes ansat til 74 rdl. eller omtrent som alle hesterne tilsammen. Hvad der sterkest springer i øinene er en indtægtspost paa ikke mindre end 19 692 rdl., som boet hadde tilgode fordelt paa 66 debitorer. Ved det endelige opgjør viste boet et overskud paa 28 346 rdl. og er et av de feteste, der paa lang tid baade før og siden er behandlet av skifteretten i Nes.

Helle Holters enke Anne Nielsdatter overlevet sin egtefælle i 27 aar og døde paa Hvam ²⁹/₁ 1788, vel 80¹/₂ aar gammel. To av hendes barn var da døde før hende: sønnen kanselliraad Niels Hellesen Holter paa Gullaug i Lier og datteren Marthe, som hadde været gift med foged paa Ringerike Christian Dorph; begge disse efterlot arvinger. Annes gjenlevende barn var: Karen Holter, gift med major Frederik Martinius Grønvold paa Skoftestad i Aas, og endelig Christen Hellesen Holter. Denne, som var den ældste av søskenderne, hvis samlede arv efter moderen blev 4 378 rdl., hadde allerede overtat Hvam gaard i 1774 for den ved faderens skifte fastsatte takst paa 1 800 rdl. Han var en duelig jordbruker, men hadde ord for gjerrighet og blev som følge derav personlig litet avholdt. Ved kommissionsforlik tinglyst ⁶/₃ 1800 blev grænserne mellem gaardene Hvam og Mordre fastslaat og ved kontrakt av ¹/₁₁ 1809, tinglyst 11 juli 1817 enedes Christen Holter og Engebret Øiset om delingen av det hittidige sameie i Stahaug.

Christen Holter blev den sidste mand av sin æt, der sat paa Hvam. Ved auktionsskjøte av ²⁹/₅, tinglyst ²/₆ 1819, kjøpte kjøbmand Albrechtsen og Lars Bredesen hver for en halvdel gaarden Hvam med flere andre mindre eiendommer for ialt

18 600 spd., hvorefter Lars Brede sen ved skjøte av ²⁴/₁₁, tinglyst ⁶/₃ 1820 ogsaa kjøpte Albrechtsens halvdel og derved blev eier av hele Hvam. I den nærmest følgende tid skilte Brede sen sig av med nogle smaabruk, hvorfte han ved forretning av ²⁷/₁₀ 1829, tinglyst ²⁰/₃ 1830 fik utskiftet Hvams, Lille Hvams og Tomters skoger, som hittil var blit brukt i sameie av disse tre gaarder. Omtrent samtidig avgik Brede sen ved døden og enken solgte Hvam til sine sønner John Collett Brede sen og Martin Brede sen, som herfor ved skjøter tinglyst ⁶/₄ 1832 betalte hver 3 000 spd.

Den store trælasthandler og eiendomsspekulant John Collett Brede sen overtok nogen tid efter sin brors andel, og ved hans dundrende konkurs indgik Hvam i boet og blev av dettes bestyrelse solgt i 1866 til standartjunker Martin Hvam for 20 000 spd., hvorav de 2 500 var for aarets avling. Kjøperen avgjorde summen dels ved kontant betaling og dels ved at overta ældre heftelser, nemlig til Hypothekbanken 8 595 spd., og ved at utstede pantobligation paa 11 400 spd., hvilken skulde træde i kraft, naar de gaarden paahvilende doktor Fr. Stabell tilhørende to pantobligationer av ¹³/₃ 1858 paa 10 000 og av ²⁰/₁₂ 1854 paa 3 000 spd. blev avlæst. Skjøtet blev utstedt ¹⁷/₃ 1866 og tinglyst ²¹/₃ samme aar.

Gaarden Lille-Hvam i Nes «med en landsskyld av ²¹/₂ skippund tunge» var (efter reformationen) beneficert tolvpresten i Kristiania og bortbygslendes til bønder. Paa 1800-tallet blev den utlagt som chefsgaard under Akershus ridende jægerkorps og sluttelig ved kongeskjøte av ¹⁰/₁₁ 1876, tinglyst ²⁰/₃ 1897 solgt for 3 500 spd. til ovennævnte gaardbruker Martin Hvam.

Ved skjøte av ¹⁸/₁₂ 1865, tinglyst ⁶/₇ 1866 kjøpte Martin Hvam tillike gaarden Tomter i Nes, nyt matr.nr. 215 med skyld paa 10 dl. 2 ort 20 sk. for 3 000 spd. av Christen Holter og søskende.

Samtlige disse eiendommer, Hvam, Lille-Hvam og Tomter paa tilsammen ca. 2 000 maal dyrket jord og ca. 2 000 maal skog blev i 1908 indkjøbt av Udnæs kommune for tilsammen ca. 100 000 kr. og av denne kommune i 1909 igjen solgt til Akershus amtskommune for 97 000 kr. for at anvendes til amtslandbruksskole. Nærmere oplysninger om eiendommens økonomiske værdi og om de detaljerte forhandlinger ved salget vil være at læse i Akershus amtstings forhandlinger for 1909.
